

Cetatea Cavalerilor

2023 –ANUL IULIU MAIU !

NR. 8(36) AUGUST-2023

Nr. 8 (36)/ AUGUST 2023

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

Regina Maria si canadianul J. W. Boyle¹

Dr. Francisc Ion DWORSCHAK

„La intrarea în cimitirul presbyterian din orașul Woodstock în Canada, la sud de Toronto, cum intri vezi chiar în fata ta un monument înalt care domina tot cimitirul. Aleea face un cerc în jurul acestui monument deosebit de toate celelalte, și pe partea opusă, îndreptată spre sud, poți citi „Locotenent Colonel Joseph W. Boyle D.S.O., Regele Klondike-ului și Salvatorul României, mort în Hampton Hill, Anglia, Aprilie 14 1923 și reînhumat în Tara să Natală, Iunie 29, 1983”. În față este mormântul acoperit cu o lespede de piatră pe care citești din versul poetului Robert Service ("The law of Yukon"): „avea o inimă de Viking și credință simplă a unui copil”. La capătul mormântului se vede o cruce de piatră veche în stil ortodox, și în colțul jos dreapta se vede litera M. Puțini sunt aceia care își dau seama că litera M este inițială Reginei Măria a României, că versul din poemul lui Robert Service de pe lespede de piatră a fost ales tot de ea și că crucea veche de o mie de ani vine dintr'o stâncă din munții Carpați și a fost adusă tot de regina Măria când a vizitat mormântul simplu în 1923 și l a găsit prea sărăcăcios pentru un om așa de extraordinar ca "Joe Klondike".

DRAMA PE MAREA NEAGRA Titlul de "Salvator al României" este firește mult exagerat, cum oricine familiarizat cu istoria României prea bine știe. Dar a fost un moment în istoria acestui popor când după ce România este forțată să iscălească tratatul preliminar de pace, o pace rușinoasă cu condiții draconice impusă de Germania și Austria la Buftea la 5 martie 1918 (tratatul final de pace, dar care nu vă fi respectat mult timp vă fi semnat la București la 7 mai 1918) și după ce bolșevicii semnează tratatul de pace la Brest Litovsk la 3 martie 1918 și amenință de la răsărit și când țara este părăsită de Aliați și uitată de Dumnezeu, și pârjolită de epidemii, de foamete, de sărăcie în aceasta atmosfera funebră un om străin într'o uniformă stranie sosește la Sulina, la 1 aprilie 1918, cu un mic vapor, mai mult o epava, dar aducând cu sine dela Odessa 62 de prizonieri români eliberați de la o moarte aproape sigură. Printre cei salvați sunt vice președintele senatului, patru senatori, doi generali și Comandorul și Directorul Afacerelor Navale Basil Pantazzi. Acest act de eroism a fost realizat aproape singur de colonelul canadian Joseph Boyle care a dovedit încă o dată caracterul lui impunător, un imens curaj, o energie inegalabilă, o capacitate de a analiza lucid o situație de criză și a lua măsurile necesare în mod rapid și decisiv. Și asta numai pentru că îi devenise drag acest popor și Regina lui. Și ar trebui să adaugăm marele lui talent în diplomatie și darul de a intui caracterul și defectele prietenilor și adversarilor și de a-și găsi aliați cam peste tot. Și cunoștea perfect psihologia maselor.

În Comandorul Pantazzi el găsisse un colaborator foarte prețios prin curajul și experiență sa. La Galați sunt primiți la 5 aprilie cu entuziasm de reprezentanții guvernului, ai palatului și de popor. Cu un tren special sosesc la Iași unde Boyle este primit ca erou la 6 aprilie 1918. A doua zi Boyle ia prânz cu Regele și Regina și i se conferă medalia "Steaua României". În disperarea și tragedia prin care trecuseră românii, în sfârșit un "succes", o rază de lumină și speranță și nu e de mirare că mulți l-au proclamat "Salvatorul României". Așa se creiaza miturile.

¹ Articol preluat din Observator, din Ottawa

Cetatea Cavalerilor

2023 – ANUL IULIU MAIU !

NR. 8(36) AUGUST 2023

În cartea sa "My seventy years" Doamna George Black, al carei soț fusese bun prieten cu Boyle în Klondike, povestește cum atunci când dânsa a fost prezentată Reginei Măria la Londra, după război, Regina a exclamat: „Atunci îl cunoașteți pe Colonelul Boyle! Un om miraculos. El este salvatorul României. Când toți ceilalți fugiseră și ne părăsiseră, Colonelul Boyle a rămas neînfricoșat. El a rămas. El a salvat poporul nostru. (London, 1938) pp 263 265). Asemenea exclamări poate explica titlul de salvator al României pe mormânt. Pentru a completa acest capitol început mai sus, și pentru a exemplifica enormele resurse ale acestui personaj, ne întoarcem la Odessa.

La 10 martie 1918 Boyle sosește cu tratatul de pace ruso român, iscălit și parafat la Iași, și-l predă lui Cristian Rakovski șeful sovietic suprem pentru sudul Rusiei, inclusiv Odessa. Acest tratat menționat mai sus fusese inițiat și realizat de Boyle ca neutral, care cu tactici machiavelice, profitând de personalitatea și slăbiciunile adversarului l-a istovit pur și simplu pe Rakovski și el, Rakovski, l-a semnat într-un moment de epuizare completă. Tratatul pentru acest tratat în sine constituie o mare victorie tactică și diplomatică pentru Boyle și România. Între altele Rusia accepta ocupația „temporara” a Basarabiei de către români și prevedea schimburi de prizonieri. Rușii aveau 71 de prizonieri români (acesta era numărul pe lista lui Boyle), și românii au retaliat și deținut și ei un număr corespunzător de prizonieri ruși (deși după Rodney și alții au fost cam patru sute). În plus cam 100.000 de soldați ruși erau dezarmați și în drum spre casă, traversând teritoriul României. Datorita consulului american, Boyle întâlnește o compatriota canadiană, Ethel Greening Pantazzi, soțul ei, Comandorul Pantazzi fiind unul dintre ostaticii români. Drama începe în cursul nopții, Rakovski și mulți bolșevici fugind din fața armatelor germane care se apropiau de oraș. Un așa zis Batalion Revoluționar Român, numit și Batalionul Morții, în majoritate criminali bulgari, preiau închisoarea Turma, forțază pe prizonieri să se îmbarce pe nava română Imperator Traian. Doamna Pantazzi este prima care află, când soțul ei o sună de la închisoarea Turma la 4.00 dimineața. Dânsa redă în detalii vivide aceste evenimente dramatice. Se duce la Turma și convinge pe șeful închisorii să o însoțească la Boyle pe care îl găesc plimbându se nonșalant pe stradă. Îl găesc și pe consulul spaniol Mendicutti și cu toții se duc la debarcader, unde găesc navele Imperator Traian și Principele Carol și unde se vedeau prizonierii pe punte.

Boyle cu doamna Pantazzi ca interpretă se duce cu o "droshki" la debarcaderul unde era ancorat yachtul regal Ștefan cel Mare și care era sediul „Batalionului Morții”, să-l caute pe Rakovski, unde i se confirma că acesta plecase în timpul nopții cu toți banii și toate obiectele de valoare ale prizonierilor. Cel care îl înlocuise, Dicescu (de fapt Isidor Kantor, I.G.Duca p.48) refuză la început, dar când Boyle îl amenință că Românii vor fi forțați să replice ca atare în ce privește prizonierii ruși, cedează și promite că vă colabora, dar să aștepte până la orele 14, că să se pună în contact cu Sovietul Suprem. Cei patru (Boyle, dna Pantazzi, comisarul închisorii și consulul spaniol) se duc apoi la sediul bolșevicilor, unde ca șef rămăsese unul Brașoveanu (Bresheneanu?), care declara că nu dispune de trupe suficiente pentru a forța *Batalionul Morții* să cedeze prizonierii. La insistența lui Boyle, semnează împreună cu alți doi inși și se pune parafa pe documentul preparat de comisarul închisorii.

Înapoi la Dicescu, deși au un accident cu mașină (lovită de un vehicul de transport) și reușește să-i scoată pe prizonieri din nava pe debarcader în fața vaporului Imperator Traian. Cu trupele austro germane la porțile orașului, debandada completă, evacuare de mii de oameni, *Batalionul Morții* se imbarcă pe Imperator Traian și cer reimbarcarea prizonierilor pe vapor, dar Boyle refuză. Semne de incaerari pe punte, dar până la urmă apar cam 80 oameni cu carabine care încep să traga în gloată. Sunt morți și răniți. Boyle face un pas înspre vapor dar își dă seama că este inutil și este forțat să și trimită prizonierii înapoi pe navă, și deși îi este interzis, își forțază drumul pe vapor care pleacă (12 martie 1918).

După dna Pantazzi, care ne dă cele mai concrete amănunte despre aceste haotice momente, 9 prizonieri români tineri au reușit să fugă în timpul debandadei. (a întâlnit mai târziu trei dintre ei). După ce debarcaderul s-a degajat, au rămas doi morți, și câțiva răniți, toți ruși. A doua zi austriecii și germanii intră în Odessa și cu ei mari cantități de bancnote în valută românească, imprimate de germani la București și preferate de populație care pierduse toată încrederea în rublele "Kerenski". Pe vapor însă prizonierii sunt maltratați, mâncare infectă, supraaglomerați, nu au nici macar loc să doarmă. Numai un

singur prizonier român, generalul Vivescu fusese rănit de o baioneta. Prezența lui Boyle (care refuzase o cabina proprie) printre ei este singura lor speranță. Vaporului îi este interzis să ancoreze în alte porturi (cum Boyle va afla mai târziu, acești criminali nu erau bine văzuți de sovietici) dar le reușește în sfârșit să acosteze la Theodosia, unde erau lupte de stradă între bolșevici și localnici. Sunt aduși la un fost sanatoriu plin cu chinezi ("Soldații Internaționali Chinezi").

Aici gardienii lor din *Batalionul Morții* încearcă să se implice în conflictele din acest oraș și îi lasă pe seama soldaților chinezi. Boyle reușește să vadă pe vice consulul englez, un elvețian Von Stuler (dna Pantazzi scrie că era un comerciant grec, fără a-i da numele), care îi procura acordul șefului din oraș să plece împreună cu 20 chinezi ca garda. Reușesc să mituiască pe căpitanul unui mic vapor, Chernamor (dna Pantazzi, care a păstrat foarte meticolos un jurnal al acestor evenimente, va pomeni suma de 150.000 de ruble, probabil prin von Stuler în contul britanicilor) să-i ia la Sevastopol. Tot de la Dna Pantazzi aflăm că schimbul la Odessa era atunci 8 ruble pe dolar. Totul a fost pregătit și executat în cele mai fine detalii, inclusiv tăierea firelor de telegraf. Bietul general Crainiceanu, ministru de război în 1914, era așa de debilitat încât Boyle a trebuit să-l care în cârcă până la vapor. Doi de la *batalionul morții* sosesc în ultimul moment ca să-i împiedece, Boyle îi invită într-o cabina "să discute" și îi încuie acolo. Planul de a se duce la Sevastopol era bine calculat, deoarece acolo el era bine cunoscut. Acolo lui i se da voie să plece, dar se insistă să se păstreze prizonierii. Lungi discuții, Boyle repetând argumentul că în cazul acesta românii se vor răzbună. Sovietul dela Sevastopol decide în fine că prizonierii aparțineau lui Boyle, așa cum fusese decis la Odessa.

De mare ajutor a fost unul Spiro (Speiro?), cu care Boyle avusese tratative și relații amicale mai înainte. Acest Spiro fusese un cismar, dar acuma devenise comandantul flotei bolșevice. Acuma lipsea numai acordul lui Mackensen să le dea sauf conduit. Boyle trimite o telegrama care ajunge la cartierul general austriac în hotelul Petrograd la Odessa unde nu i se dă nicio importanță, dar unde din fericire un funcționar, care o cunoștea pe dna Pantazzi, o anunță. Dna Pantazzi găsește din nou pe Mendicutti și împreună intervin fără succes la austriaci. Dar iarăși norocul le vine în cale la cartierul amiralului german Hopman, care îi tratează cu curtoazie în limba engleză, cercetează și când aude cuvântul "Colonel Boyle" exclamă "By Jove! Aș dori să-l cunosc și eu" (E.G.P. pag. 247). Imediat telegrafiază lui Mackensen și în 36 de ore dna Pantazzi primește vestea, cu complimentele amiralului Hopman, că s-a acordat aprobarea că Boyle și ostatecii eliberați să se ducă, dar la Sulina, nu la Odessa. Din nefericire von Mackensen uită să informeze comandamentul austriac la Sulina. Din acest motiv, odată ajunși la Sulina, după o furtună violentă și traversând ape minate, au multe dificultăți cu comandantul austriac care neinformați fiind, le interzice plecarea și Boyle recurge la un bluff, utilizând forța lui navală minusculă (un tun mic și vechiu), împotriva navelor și aviației austriace, spre a-i forța să scufunde Chernamore (după evacuarea pasagerilor), probabil pentru a crea un incident internațional (?). Fie blufful a reușit, fie ofițerul austriac a primit aprobarea de la superiori, și foarte probabil și datorită intervenției continue și insistente a lui Lazu, comandantul navei române *Elizabeta* aflată în rada portului, austriacii cedează, și se începe eliberarea prizonierilor ruși (cam 400 la număr), care vă continua trei zile, și se pornește cu un alt vapor spre Galați și acum ajungem acolo unde am început aceasta aventură.

Acest scurt rezumat este bazat pe cartea "Joe Boyle, King of the Klondike" scrisă de William Rodney, și „Roumania în Light and Shadow” scrisă de Ethel Greening Pantazzi. Alte versiuni diferă în detalii. Unele amănunte (eg despre generalii Crainiceanu, Vivescu, comandorul Mihăilescu, Tache Ionescu la Odessa etc care vor veni mai târziu) provin de la Michael Pantazzi, de la Național Gallery Ottawa, nepotul comandurului Pantazii un extrem de bun cunoscător al acestor evenimente în care fuseseră implicați bunicii sai. Amănuntele redată mai sus sunt numai o parte din peripețiile prin care Boyle a trecut în cursul acestei misiuni și care este numai una dintre multe altele asemănătoare și care la fel vor fi numai schițate pentru că spațiul nu ne vă permite să redăm toate amănuntele, multe foarte palpante, și care demonstrează mai bine decât orice caracterul lui Boyle. Toate faptele pomenite sunt documentate în mare parte și cu ample amănunte de dna Pantazzi în memoriile ei, de comandorul Pantazzi și de alți prizonieri.

Raporturile făcute de Boyle însuși sunt laconice, modeste (cum îi era firea) și menționează numai esențialul. Dar așa s-a creiat legenda asupra acestui personaj atât de impresionant. Pentru a înțelege și aprecia Colonelul Boyle că om și erou anumite lămuriri trebuie să fie făcute. În primul rând eu cred că este nedrept să-l considerăm că simplu aventurier la maturitatea vieții sale așa cum mulți spun, deși a întreprins multe acțiuni cu caracter de aventură, impuse de circumstanțe (la Tarnopol, ce va fi pomenit mai târziu) sau în urma apelurilor adresate lui chiar de către Regele și Regina României, misiuni extrem de periculoase, dar el nu a refuzat niciodată. El a fost un mare patriot, tot ce a realizat el în acești ani de război este datorită faptului că el a vrut să-și ajute țara lui, Canada, pe atunci dominion britanic, împotriva puterilor centrale. Mai târziu va face același lucru pentru România. El a format cu banii lui, și a echipat un batalion cu mitraliere de tineri din Yukon pentru a se duce pe front ("The Yukon Battalion"). Pentru acest gest i s-a acordat gradul de locotenent colonel "onorific" în miliția canadiană. Dar nu i s-a permis, din pricina vârstei, să-și conducă batalionul pe câmpul de luptă. Ori, el vroia să fie activ, să participe personal pe teatrul de război, să-și arate curajul în fața inamicului. Nu i s-a permis. Și așa a început una dintre cele mai extraordinare cariere, care după mine rivalizează cu Lawrence of Arabia, numai că Boyle devenise deja un personaj legendar în Yukon.

Nota Observator : Dr. Francisc Ion Dworschak s-a născut la Râmnicu-Vâlcea. Primii ani ai copilăriei i-a petrecut la țară: doi ani la Horezu, doi la Novaci și zece la Sinești, unde tatăl sau, fost medic militar în armata de ocupație austriacă în primul război mondial, lucra în acel timp că doctor de plasa și de spital. Urmând școală primară laolaltă cu copiii de țărani, s-a identificat cu ei, devenindu-i adevărați prieteni. La zece ani s-a înscris la liceul „Alexandru Lahovary” din Râmnicu-Vâlcea; vacanțele însă și le petrecea la Sinești. Anii de liceu au fost decisivi în formarea să intelectuală. A descoperit literatură și artele. "Am băut - după cum mărturisește autorul - cu extaz din nectarul literaturii românești și universale, ba chiar am citit și multă filozofie." La liceu a avut coleg de clasă pe regretatul Virgil Ierunca (atunci se numea Untaru Virgil). S-a înscris la Facultatea de Medicină, la Universitatea din Sibiu. (De fapt, la Universitatea din Cluj, temporar refugită la Sibiu) După trei ani a fost mobilizat, cunoscând tragediile războiului, pe care l-a considerat o catastrofă pentru civilizația europeană. Francisc a ajuns la Viena, în toamna anului 1945, când și-a reluat studiile la Medicină. În octombrie 1948, a primit diploma de medic, dar fără a avea dreptul să practice medicina în Austria. A avut fericita șansă să părăsească Viena, care se afla atunci în mijlocul zonei de ocupație sovietică. După un popas de aproape un an la Salzburg și Innsbruck, în 1950 a trecut Oceanul, stabilindu-se în Canada. În anii aceia, când în Canada, singura modalitate de a imigra, era că „domestic couple”, a lucrat o vreme că servitor. Începând cu anul 1955 a reușit să practice medicina, profesiune căreia s-a dăruit cu dragoste și devotament. Nu scrisese până la vârstă pensionarii decât câteva articole din domeniul medicinei. Fiind afectat de campania de presă care urmarea denigrarea scriitorului Mircea Eliade a scris în engleză un articol destul de vehement la adresa detractorilor lui Eliade, articol pe care l-a trimis la Paris, lui Virgil Ierunca. Răspunsul acestuia că nu poate citi texte în engleză, l-a determinat să rescrie articolul în românește. În final articolul a fost publicat în revista „Vatra” din SUA sub titlul „Detractorii lui Eliade”. Publică în limba română, pe cont propriu, cartea „În apărarea lui Mircea Eliade” și versiunea în engleză „Defending Mircea Eliade”. A publicat un volum despre „Epoca Monarhiei în România”, cu intenția de a restabili adevărul istoric despre regii noștri, adevăr care în perioada comunistă, a fost falsificat. Urmează cărțile „Descoperirea insulinei și Nicolae C. Paulescu” cu ediția a doua, „N.C. Paulescu și insulina, triumf și agonie”. Cărțile Dr. Francisc Ion Dworschak au fost prezentate la întâlnirile grupului de la Observatorul.

Getatea Cavalerilor

2023 -ANUL IULIU MAIU !

NR. 8(36) AUGUST-2023